

עמא פיזא - לפרשת יתרו

"ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה". על פי רס"ג משמעות הפסוק היא שבני ישראל לא המתו לא ערכו התייעצויות ולא היססו בהכרעתם. התגובה הספונטנית והנמהרת חוזרת גם בפרשת משפטים: "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" (כד, ז). שם מקדימים את ההבטחה לקיים על פני ההבטחה להקשיב. אך למעשה אין הבדל משמעותי בין הפסוקים. גם בפרשתנו הדברים נאמרים לפני מתן תורה ולפני שעם ישראל מתוודע לתכנים להם הוא מתחייב.

משל למה הדבר דומה? לאנשים שחותמים על חוזה מבלי שקראו את כל הסעיפים הגלויים והנסתרים בו. מאוחר יותר הם מגלים שנכנסו להסכם מרצון ומדעת כביכול מבלי שהפעילו שום הליך ביקורת ומבלי שניסו להגן על האינטרס הבסיסי שלהם. מבלי שעמדו על עצם הזכות להבין על מה חתמו.

בצד חוסר האחריות שבתגובה הספונטנית והמתלהבת, יש גם חוסר היגיון בבסיסה של אמירה כזו. איזה ערך ואיזו משמעות ישנם לצייתנות שאינה כרוכה בהבנת החוק, פרטיו וערכו? "ההתנהגות בפועל חייבת להיגזר מהבנת השכל. שכן בסופו של דבר החכמה מכוונת את המעשים". (מרכבת המשנה, אבות, ג)

את הגיחוך שבהסכמה המוחלטת והמיידית של עם ישראל שמה הגמרא בפיו של מין אחד:

מין אחד ראה את רבא מעיין בסוגיה, ומניח אצבעותיו תחת רגליו, ומועך אותן, והן מדממות (מתוך טירדת לימודו-רש"י).

אמר לו אותו המין: "עמא פיזא" שהקדמתם פיהם לאוזניכם, עדיין אתם עומדים בפחזותכם. היה לכם

ראשית לשמוע, אילו רציתם קיבלתם עליכם ואם לאו, לא קיבלתם (שבת פח, א, בתרגום חופשי)

לא רק אצל מינים וכופרים, אף אצלנו נהוג לומר תמיד "סוף מעשה במחשבה תחילה". חז"ל הניחו את טענת הפזיזות בפיו של אדם מבחוץ ובה בעת קבעו כי במקרה הזה הייתה הפזיזות במקומה.

חז"ל מציינים את שביעות רצונו של הקב"ה ואת ההפתעה הנעימה שבתגובת עם ישראל. הקב"ה מכיר את התגובה הזו רק מן המלאכים:

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רו זה

שמלאכי השרת משתמשין בו?

דכתיב (תהלים קג) "ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו" ... ברישא עשי, והדר לשמע.

רבי חנינא אף מדמה את ישראל לתפוח שפריו מקדים לצאת. הרבה לפני שהעץ מתכסה עלווה.

אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב (שיר השירים ב) כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל

לתפוח - לומר לך: מה תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל - הקדימו נעשה לנשמע.

דברי חז"ל תמוהים. כיצד ניתן להצדיק תשובה "אוטומטית" שאין מאחוריה ביקורת ומחשבה, ואין בה שמץ התמודדות עם דילמות וקשיים? אילולא דמיסתפינא, הייתי אומרת שאכן חז"ל עצמם ציניים לגבי התנהגותם של בני ישראל. ההשוואה למלאכים אינה מחמיאה במיוחד. בני אדם שמתנהגים כמלאכים יש לחשוך בהם שהם הפכו לחסרי חוט שדרה, שאין ערך למעשיהם הדתיים, הנעשים כמצוות אנשים מלומדה ומבטאים ציות עיוור לנורמות מוכתבות. שהם מגששים באפילה, נוהים אחרי מנהיגים ללא כל ניסיון לתת פשר ומשמעות ועומק לחייהם.

ר' צדוק הכהן מלובלין אכן סבור שאי אפשר לומר ולא יעלה על הדעת שהפזיזות היא שהדריכה את עם ישראל בהתנהלותו.

אף על פי שזה בשביל הקדמת נעשה לנשמע אם כן היה רק על ידי הנעשה לבד האמת הוא להיפך

דודאי אילו היו עושים זה בבחילות בלי התכוונות בלב כלל ושום התיישבות הדעת לא היה זה נחשב

בשבח דנעשה גם כן כיון שבא מצד חסרון ישוב הדעת שלהם.

בס"ד, פרשת יתרו תשע"ב, אתר בית מורשה בירושלים, מיכל טיקוצ'ינסקי

לא פזיזות אווילית, היתה כאן לדבריו, אלא החלטה מושכלת לבחור בתמימות על פני החקירה:
אבל רבא השיבו אנן דסגינן בתמימותא כתיב בן (משלי יא, ג) תומת ישרים תנחם שלא מצד המהירות
היה רק מצד התמימות דהתבוננו יפה והעלו על לבם דאפשר שהוא דבר כבוד וקשה מאוד לקבל. אבל
דחו מחשבות לבבם והלכו בתמימות עם השם יתברך ועל ידי זה הקדימו הנעשה: (רסיסי לילה, אות
נד)

ר' צדוק נוגע כאן בקושי הגדול שיש לאנשים ביקורתיים ושכלתניים להאמין ולפעול בתמימות. אנשים אלה
שמול כל ערך חיובי הם מעמידים את הערך ההפוך והחשוב לפחות כמותו, ושעל כל 'למה כן' יודעים להסביר
גם 'למה לא', עלולים לאבד את כח התמימות בעבודת ה' ואת השמחה בדברים ישרים.
לדבריו, מה שעשו בני ישראל כאן אין להבינו כבהילות ללא שיקול דעת, אלא כבחירה בתמימות על פני
התחכום. אדם מן החוץ לא יבין זאת, ויראה פעולת 'קפיצה' כזו כפזיזות בעלמא. לפעמים כדי להגיע לעשיית
טוב, אין ברירה אלא 'לקפוץ', להשיל את המחיצות של השכל על מנת לקבל תורה ברה ושלמה.

אבל ישנה דרך אחרת להסביר את חידת ה'קפיצה'.
בנכונותם המיידית של ישראל לקבל את התורה לא הייתה כל פזיזות. אלא שבני ישראל אינם ניגשים לקבלת
התורה כלוח חלק. המוסר הייחודי עובר בעם ישראל מימי אברהם אבינו, והתורה בשורשה, אינה זרה להם כלל
ועיקר. במעמד הר סיני לא יתחדשו להם רעיונות וערכים, תתחדש רק היכולת למדוד, לגזור ולהכריע, לבטא
במדויק את רצון ה' במעשים.

ההבדל בין המורשת הידועה להם לזו שהם עתידים לקבל הינו ההבדל בין 'אורות' ל'כלים'. התורה שאת נתינתה
מתבקשים ישראל לאשר במעמד הר סיני, הינה הכלי להכיל בו את האור, שאותו הכירו קודם. הנכס הרוחני היה
כבר בידיהם, ואותו לא היה עליהם 'לקבל', מה שהם התבקשו לקבל באותו מעמד הוא את המסגרת שלתוכה
ייצקו את הנכס הזה.

הסיבה שעם ישראל קופץ על האפשרות לקבל משפט וחוק כמוצא שלל רב היא הכמיהה להסדרים ברורים. כי
חיים כעם וכציבור מחייבים חוקים מדויקים וברורים. לכן, קיים צימאון לדבר ה' וההיענות המידית באו ממקום
של חסר ומתוך צורך של ממש בקווי גבול הלכתיים. במצב כזה התורה היא בבחינת מים קרים לנפש עייפה.
ולכן: "ויענו כל העם ויאמרו – כל אשר דיבר ה' נעשה".